

ΚΟΡΓΙΑΛΕΝΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ

Κοργιαλέναιο
Ιστορικό & Λαογραφικό
Μουσείο Αργοστολίου

ΕΚΘΕΜΑ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2022

Σουπιέρα, τέλη 19^{ου} αιώνα (;), πηλός, ύψος 18 εκ., διάμετρος 20 εκ., επί δανεισμώι από Ελένη και Μαρίνο Κοσμετάτο 1970 α/α 135.

Ένα από τα πρώτα αντικείμενα που εντάχθηκαν στις συλλογές του Κοργιαλενείου Μουσείου, συγκεκριμένα το εκατοστό τριακοστό πέμπτο, είναι και η σουπιέρα που παρουσιάζουμε εδώ. Μου έχει δοθεί και άλλες φορές η ευκαιρία να υπενθυμίσω ότι οι συλλογές του Κοργιαλενείου Μουσείου άρχισαν να συγκροτούνται από αντικείμενα που ξέθαψε από τα ερείπια των σεισμών 1953 ο Μαρίνος Κοσμετάτος και από αντικείμενα που το ζεύγος Ελένης και Μαρίνου Κοσμετάτου προσέφεραν από τις συλλογές τους ως δώρα ή ως διαρκή δάνεια. Στη συνέχεια προσείλκυσαν δωρεές πολλών ιδιωτών, οι οποίες συνεχίζονται έως και σήμερα. Από ιδιώτες προέρχονται και άλλα αντικείμενα, κυρίως έπιπλα, τα οποία οι ιδιοκτήτες τους ή οι κληρονόμοι τους τα πετούσαν ως άχρηστα στα πεζοδρόμια από όπου τα

περιμάζεψε ο Μαρίνος Κοσμετάτος και, αφού τα επισκεύαζε σε ντόπιους κυρίως καλλιτέχνες- επιπλοποιούς και τα συντηρούσε τα παραχωρούσε στις συλλογές του Κοργιαλενείου Μουσείου. Η παρούσα σουπιέρα εντάχθηκε στη λαογραφική συλλογή του, η οποία συγκροτείται από αντικείμενα που χρησιμοποιούσε στις καθημερινές του οικιακές και επαγγελματικές ασχολίες ο γεωργοκτηνοτροφικός κόσμος της υπαίθρου.

Πρόκειται για ένα κομψό σκεύος με στρογγυλή σύμφυτη βάση, ανεπτυγμένο κοίλο κύριο σώμα και πώμα. Φέρει λευκή εφυσάλωση σε ολόκληρη την επιφάνειά του και έγχρωμη διακόσμηση σε δύο ζώνες: μία στο ανώτερο τμήμα του κυρίου σώματος και έως τα χείλη και μία στο πώμα. Η διακόσμηση στο πώμα συνίσταται από σκούρα γαλάζια σχηματοποιημένα άνθη τύπου μαργαρίτας, τα οποία εναλλάσσονται με ομοιόμορφα γεωμετρικά μοτίβα σε χρώμα σκούρο κίτρινο προς μουσταρδί. Η λαβή στο πώμα σε σχήμα πεπιεσμένης σφαίρας διακοσμείται επίσης από γεωμετρική σύνθεση που παραπέμπει σε αστερία. Ίδιων χρωμάτων είναι και η διακόσμηση στο κυρίως σώμα, η οποία συνίσταται επίσης από τα ίδια σκούρα γαλάζια άνθη που εναλλάσσονται με σκούρα κίτρινα προς μουσταρδί σχηματοποιημένα «φύλλα». Καθώς αυτά τοποθετούνται ανά ζεύγη οριζόντια να περιτρέχουν το χείλος του αγγείου δίνουν την εντύπωση ψαριών που κολυμπούν και υποβάλλουν την αίσθηση κίνησης. Οι αρμονικές αναλογίες του αγγείου, ο συνδυασμός του ψυχρού γαλάζιου χρώματος με το μουσταρδί, που προκύπτει από το θερμό κίτρινο, και η ρυθμική εναλλαγή τους πάνω στη λευκή στιλπνή επιφάνειά του έχουν ένα ευχάριστο οπτικό αποτέλεσμα. Η σουπιέρα γοητεύει με την απλότητά της και τη λιτή διακόσμησή της. Ο λαϊκός τεχνίτης που την φιλοτέχνησε ακουμπά στην κληρονομιά του αρχαίου αγγειοπλάστη και αγγειογράφου. Με αφαιρετική διεργασία μετέτρεψε ένα χρηστικό αντικείμενο σε έργο τέχνης.

Έτσι δεν είναι τυχαίο που αυτό το ταπεινό οικιακό σκεύος γοήτευσε και εξακολουθεί να γοητεύει τους εικαστικούς καλλιτέχνες. Η συγκεκριμένη σουπιέρα λέγεται ότι ενέπνευσε τον δάσκαλο της μοντέρνας ζωγραφικής στην Ελλάδα, Κωνσταντίνο Παρθένη

(Αλεξάνδρεια 1878 – Αθήνα 1967), ο οποίος τη ζωγράφησε, πιθανότατα τη δεκαετία του Τριάντα, όταν αυτός επισκεπτόταν την Κεφαλονιά για διακοπές και διέμενε στο Αργοστόλι και στην Πεσσάδα, τόπο καταγωγής της γυναίκας του, Ιουλίας Βαλσαμάκη. Είναι γνωστό ότι ο Παρθένης το 1909 που έμεινε μεγάλο διάστημα στην Κεφαλονιά, με αφορμή τον γάμο του με την Ιουλία Βαλσαμάκη απέδωσε με τον χρωστήρα του τοπία του νησιού, προσωπογραφίες και άλλες συνθέσεις.

Κωνσταντίνος Παρθένης, *Νεκρή Φύση με ρόδι*, μετά το 1930, ελαιογραφία σε καμβά, 44x44 εκ., Ρόδος, Μουσείο Νεοελληνικής Τέχνης Δήμου Ροδίων.

Δεν αποκλείεται να τη σχεδίασε τότε και να την απέδωσε ελαιογραφικά αργότερα. Στον πίνακα του Παρθένη επαναλαμβάνεται ακριβώς το

σχήμα του αγγείου, αλλά με μικρές διαφοροποιήσεις στη διακόσμηση: στο πώμα τα γεωμετρικά μοτίβα έχουν αντικατασταθεί από τα σχηματοποιημένα «φύλλα» της σουπιέρας του Κοργιαλενείου Μουσείου, ενώ στη ζώνη στο κύριο σώμα του αγγείου έχουν παραλειφθεί τα σχηματοποιημένα άνθη. Γενικά η απόδοση των διακοσμητικών στοιχείων είναι πιο ελεύθερη στον πίνακα του Παρθένη.

Από τους σύγχρονους καλλιτέχνες ο Αλέξης Αυλάμης, στο πλαίσιο της ατομικής του έκθεσης στο Κοργιαλένιο Μουσείο (29 Ιουνίου -21 Οκτωβρίου 2022) απέδωσε την ίδια σουπιέρα σε συνδυασμό με ένα πιστόλι από τις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα, δωρεά στο Μουσείο της Κλεάνθης Πολλάκη από τα Φαρακλάτα. Με τον τίτλο *Ραγισμένη ζωή, ακέραιο πνεύμα* θέλησε να αποδώσει το εύθραυστο της ζωής, η

Αλέξης Αυλάμης, *Ραγισμένη ζωή, ακέραιο πνεύμα*, 2022, εγκαυστική σε ξύλο, 30x30 εκ.

Το έργο του Αλέξη Αυλάμη στην προθήκη(δεξιά) μαζί με τα εκθέματα τα οποία συμπεριέλαβε στη σύνθεσή του.

οποία απειλείται καθημερινά, ο άνθρωπος γονατίζει, αλλά το πνεύμα του παραμένει ακέραιο και δημιουργικό.

Ο ίδιος ο ζωγράφος γράφει για το έργο του:

Ο τίτλος είναι μεταφορικός και αναφέρεται στην ευθραυστότητα της ανθρώπινης ζωής. Γι' αυτό διάλεξα το πιστόλι για τον κίνδυνο και την πλήρη σουπιέρα ως μεταφορά για την εύθραυστη ζωή. Ενίοτε οι συνθήκες ραγίζουν και ρίχνουν κάτω τον άνθρωπο κάτω από το βάρος καταστροφών και δεινών. Ωστόσο, η ανθρώπινη θέληση και η ενστικτώδης δύναμη τον ξανασηκώνουν, κρατώντας το πνεύμα του ακέραιο.

Αφορμή για τη σύλληψη της ιδέας αυτής πήρε από την πληροφορία ότι ο μεγάλος ζωγράφος Κωνσταντίνος Παρθένης (1878-1967), ο οποίος είχε σχεδιάσει τη συγκεκριμένη σουπιέρα, είχε ένα άδοξο τέλος.

Απογοητευμένος από την πολεμική ορισμένων συναδέλφων του στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών της Αθήνας αλλά και του δεξιού Τύπου, ο Κωνσταντίνος Παρθένης κλείστηκε για πολλά χρόνια (1948-1967) στο σπίτι του και αρνιόταν κάθε επικοινωνία με τον έξω κόσμο. Απομονωμένος «αφιερώθηκε αποκλειστικά στους στοχασμούς του και στη ζωγραφική του». Ζωγράφιζε πυρετωδώς, αλλά δεν πουλούσε τα έργα του, με αποτέλεσμα να περιέλθει στην εσχάτη ένδεια, αλλά με την αξιοπρέπειά του άθικτη.

Ατυχώς στο Αρχείο του Κοργιαλενείου Μουσείου δεν έχουν αποθησαυριστεί πληροφορίες σχετικές με την παράδοση της σουπιέρας και τη διαδρομή της μέχρι αυτή να γίνει μουσειακό έκθεμα. Υποθέτουμε μόνο ότι το σκεύος αυτό αρχικά ανήκε στην οικογένεια Βαλσαμάκη ενταγμένο στον οικιακό εξοπλισμό της αγροικίας της στην Πεσσάδα, όπου ο Παρθένης είχε φιλοτεχνήσει και τοιχογραφία, γνωστή σήμερα μόνο από μια φωτογραφία και από σχέδια σε ρυζόχαρτο. Δράττομαι της ευκαιρίας να αναφέρω ότι τα σχέδια αυτά και άλλα, μαζί με την αλληλογραφία της οικογένειας Βαλσαμάκη προς την οικογένεια Ιουλίας και Κωνσταντίνου Παρθένη, σώζονται σε ιδιωτική συλλογή, από όπου μπορεί να τα αποκτήσει όποιος επιθυμεί. Άραγε θα βρεθεί ένας φιλόστοργος ευκατάστατος Κεφαλονίτης ή συλλέκτης που θα ενδιαφερθεί να αποκτήσει πολύτιμα ιστορικά τεκμήρια για λογαριασμό της ιδιαίτερης πατρίδας του;

Πηγές - Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Αρχείο Κοργιαλενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου
- Θεοδώρα Φ. Μαρκάτου, «Ίχνη από την παρουσία του Κωνσταντίνου Παρθένη στην Κεφαλονιά», *Κεφαλληνιακά Χρονικά*, τόμος 8, Αργοστόλι 1999, σ. 321-337.
- Ευγένιος Δ. Ματθιόπουλος, *C. Parthenis Η ζωή και το έργο του Κωστή Παρθένη*, Αθήνα, Κ. Αδάμ Εκδοτική, 2008.

Η Έφορος

Δώρα Μαρκάτου

Αφυπ. Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

